

مقاله پژوهشی

عوامل راهبردی در مقابله با تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران

صالح زینالیان^۱، پرویز احدی^۲* و محمد یوسفی جویباری^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۱۳

چکیده: هدف از پژوهش حاضر بررسی عوامل راهبردی در مقابله با تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران بود. روش پژوهش از نظر هدف تحقیق جزء تحقیقات کاربردی بود، و از نظر ماهیت توصیفی و از منظر متغیرها یک پژوهش آمیخته اکتشافی بود. نمونه آماری بخش کیفی پژوهش خبرگان و کارشناسان مسئول روابط خارجه، گروه های تکفیری و داعش است جامعه آماری این پژوهش در بخش کمی و به منظور پاسخگویی به سوالات پرسشنامه، خبرگان و کارشناسان مسئول روابط خارجه، گروه های تکفیری و داعش است، که در سال ۱۴۰۱ در مراکز تصمیم گیرنده و مراکز تحقیقاتی مشغول بکار هستند. در بخش کمی ۳۳۵ نفر به صورت تصادفی از بین فعالان روابط خارجی و تروریسم منطقه ای طبقه ای انتخاب شدند. تحلیل یافته های بخش کیفی بر اساس تحلیل تم با نرم افزار مکس کیودا ۱۰ و بخش کمی بر اساس مدل معادلات ساختاری بر پایه نرم افزار لیزرل تحلیل انجام گرفت. یافته های بخش کمی تمامی بخش های کیفی را بر اساس الگوی مدل معادلات ساختاری مورد تایید قرار داد. عوامل راهبردی با ضریب ۰/۲۲۱ بر تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی تاثیر گذار است.

واژگان اصلی: شاخص های راهبردی، مقابله با تاثیرگذاری، داعش، روابط منطقه ای، ایران بین المللی.

^۱ دانشجوی دکتری علوم سیاسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. s.zeinalian@gmail.com

^۲ دانشیار روابط بین الملل، گروه علوم سیاسی، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران (نویسنده مسئول).

tbtbm2@gmail.com

^۳ گروه علوم سیاسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. yousefijouybari@iaut.ac.ir

مقدمه

یکی از مسائل مهم مربوط به تصمیم‌گیری در زمینه سیاست خارجی، ارتباط کشور با سایر کشورها، شناخت محیط خارجی و عوامل مؤثر بر آن است. در دنیای امروز، هر کشوری ملزم به داشتن یک سیاست خارجی موثر است که به دنبال تعامل با یکدیگر باشد. هدف این مقاله بررسی ماهیت پیدایش داعش و تأثیر آن بر فعالیت‌ها و تصمیمات جمهوری اسلامی ایران در ابعاد ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، منبع اصلی و مبنای تصمیم‌گیری‌های سیاست خارجی است. جمهوری اسلامی را باید شناخت و قدر دانست. با توجه به ظهور داعش و نفوذ منطقه‌ای و غیرمنطقه‌ای آن، هر کشوری برای دستیابی به منافع ملی خود تلاش می‌کند. بازیگران منطقه‌ای و غیرمنطقه‌ای در خدمت گروه‌ها و ملیت‌های مختلف فعالانه در منطقه مشارکت داشته‌اند. در این صورت ایران چگونه می‌تواند برای داشتن حداکثر منافع در منطقه بین‌المللی با دیگر قدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی رقابت کند (کسری، ۱۳۹۲، ۲).

داعش جنبشی خشن و رادیکال است که می‌خواهد خلافت اسلامی را احیا کند. نهضتی که توانست در مدت کوتاهی به فتوحات بزرگی دست یابد و از سوریه به عراق رفت و بخش‌هایی از عراق را اشغال کرد. سرانجام سرکرده داعش خود را خلیفه مسلمانان جهان خواند و از پیروان ادیان دیگر خواست که از آنها پیروی کنند (عباسی، ۱۳۹۲، ۳).

ظهور و قدرت گرفتن داعش در عراق و سیطره آن بر بخش‌های گسترده‌ای از این

کشور، نه تنها عراق را با بحران امنیتی و تهدید سرزمینی جدی رو به رو ساخت، بلکه تهدیدات و مخاطرات مهمی را برای امنیت منطقه ای و بین المللی ایجاد کرده است. شکل گیری ساخت قدرت و سیاست در عراق در دوره پسا صدام نقطه عطفی در روابط میان ایران و عراق می باشد ولی با حضور داعش این روابط وارد فاز جدیدی شده است خصوصاً این که داعش در صدد ایجاد یک واحد سرزمینی جدید در کشورهای عراق و سوریه بوده است. نه تنها ایران، بلکه بسیاری از کشورها و حتی روسیه پس از ظهور داعش، در منطقه تغییر موضع داده اند همچنین سیاست خارجی ایالات متحده در قبال داعش به شکل قابل توجهی در روابط منطقه تأثیر گذار بوده است (رضاپور و شوهانی، ۱۴۰۰).

وهابیت جنبشی مذهبی است که محمد بن عبدالوهاب در قرن هجدهم در نجد عربستان بنیان گذاشت و از سال ۱۷۴۴ مورد پذیرش خاندان سعودی قرار گرفت. دیدگاه وهابی به یک پالایش اساسی در اسلام معتقد است و زیارت قبور و تقدیس برخی افراد را دلالتی بر شرک می داند. وهابیت هدف خود را بازگشت به آموزه های اصیل در قرآن و حدیث (سنت محمد) می داند و با هر نوع بدعتی مخالفت می کند. وهابیت از نظر ایدئولوژیکی پیرو اعتقادات ابن تیمیه و از نظر فقهی پیرو مذهب حنبلی است. وهابیت در منطقه خاورمیانه سبب پیدایش گروه های اسلام گرای بسیاری شد.

با توجه به آنچه بیان شد، در این پژوهش شاخص های راهبردی مقابله با تأثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران، ارائه خواهد گشت. بنابراین، به دنبال ارائه ی پاسخ به این سوال هستیم که تأثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران به چه شکل است؟

سوال اصلی مقاله

عوامل راهبردی در تاثیر گذاري داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی چگونه است؟

مبانی نظری و ادبیات تحقیق

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

داعش: یک گروه اسلام‌گرای تندرو و پیرو آموزه وهابی از اسلام سنی است. این گروه از ژوئیه ۲۰۱۴ ادعای خلافت جهانی کرد و خود را حکومت اسلامی (به عربی: الدولة الاسلامیة) (نامید. همچنین زمانی بخش‌های بزرگی از شمال عراق و شرق سوریه را با جمعیت‌های ۲۰۸ و ۸ میلیون نفر و بخش‌های کوچکی را در لیبی، نیجریه و افغانستان به تصرف خود درآورده بود. این گروه به رهبری ابوبکر البغدادی از مجاهدین سلفی جداشده از شبکه القاعده تأسیس شده و با دولت‌های عراق، سوریه و دیگر گروه‌های شورشی مخالف دولت سوریه وارد جنگ شده‌است. داعش یکی از تندروترین گروه‌های اسلام‌گرا در خاورمیانه بود. این گروه علاوه بر عراق و سوریه بخش‌هایی از لیبی و نیجریه را نیز در کنترل خود درآورد. گروه‌های هم‌پیمان داعش در نقاط دیگر دنیا مثل افغانستان و آسیای جنوب شرقی نیز فعال هستند. ریشه داعش به جماعت توحید و جهاد می‌رسد که در سال ۱۹۹۹ به رهبری ابومصعب الزرقاوی تأسیس شد و در سال ۲۰۰۴ به شبکه القاعده پیوست و پس از آن به القاعده عراق معروف شد. این گروه که وارد جنگ با دولت عراق و نیروهای آمریکایی مستقر در عراق شده بود در سال ۲۰۰۶ با چندین گروه اسلام‌گرای دیگر ائتلاف کرد و «مجلس شورای مجاهدین» را

تشکیل داد که یک قدرت مهم در استان انبار، وسیع‌ترین استان عراق، محسوب می‌شد. در ۱۳ اکتبر همان سال، مجلس شورای مجاهدین به همراه چند گروه شورشی دیگر «حکومت اسلامی عراق» را تشکیل داد. ابویوب المصری و ابو عمر بغدادی دو رهبر اصلی حکومت اسلامی عراق بودند که در ۱۸ آوریل ۲۰۱۰ در عملیات ارتش آمریکا کشته شدند و ابوبکر بغدادی جایگزین آن‌ها شد (درج و نورانی، ۱۴۰۱).

وهابیت: وهابیت جنبشی مذهبی است که محمد بن عبدالوهاب در قرن هجدهم در نجد عربستان بنیان گذاشت و از سال ۱۷۴۴ مورد پذیرش خاندان سعودی قرار گرفت. دیدگاه وهابی به یک پالایش اساسی در اسلام معتقد است و زیارت قبور و تقدیس برخی افراد را دلالتی بر شرک می‌داند. وهابیت هدف خود را بازگشت به آموزه‌های اصیل در قرآن و حدیث (سنت محمد) می‌داند و با هر نوع بدعتی مخالفت می‌کند. وهابیت از نظر ایدئولوژیکی پیرو اعتقادات ابن تیمیه و از نظر فقهی پیرو مذهب حنبلی است. وهابیت در منطقه خاورمیانه سبب پیدایش گروه‌های اسلام‌گرای بسیاری شد (رضا پور و شوهانی، ۱۴۰۰).

بنیاد گرایی اسلامی: بنیادگرایی اسلامی اساساً نتیجه خشونت تفکر اسلامی نیست بلکه التزام به منابع دینی بدون دستبرد، تحریف یا توجیه مبتنی بر دیدگاه شخصی است. از گروه‌های بنیادگرای اسلامی می‌توان به گروه‌های القاعده، داعش، طالبان، جهاد اسلامی مصر، اخوان المسلمین، انصار حزب الله، حزب الله لبنان، جنبش مقاومت اسلامی فلسطین و جمعیت فدائیان اسلام اشاره کرد (کیهانلو، ۱۴۰۰).

داعش یکی از شاخه‌های القاعده و به طور مشخص یکی از شاخه‌های جبهه النصره است که شاخه‌ای از القاعده بود و در سوریه فعالیت می‌کرد. سازمان القاعده در

اوایل دهه ۱۹۹۰ تاسیس شد و شکل‌گیری آن بر اساس یک نظریه مذهبی و سیاسی خاص است. نیروهای القاعده در این دهه دستخوش تغییرات متعددی شدند: مدتی در سودان بودند، سپس تا حملات ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ به افغانستان رفتند. پس از سقوط صدام در عراق، القاعده در عراق به رهبری زرقاوی تأسیس شد. پس از تغییرات در کشورهای عربی و آغاز جنگ داخلی در سوریه، یکی از اصلی‌ترین گروه‌های مخالف مسلح که اتفاقاً مسلح شد، جنبش القاعده بود که به جبهه النصره تغییر نام داد. پس از مدتی این رودخانه نیز قطع شد و داعش ایجاد شد (مسجد جامعی، ۱۳۹۴، ۴۵۶). بحران داعش که یکی از چالش‌های مهم در عرصه سیاست خارجی کشورهای مختلف از جمله جمهوری اسلامی ایران است، تأثیرات بسیاری بر سیاست خارجی ایران گذاشته است. سوال اصلی این مقاله این است که ظهور داعش چه تاثیری بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در سطوح مختلف داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی داشته است؟ برای پاسخ به این سوال ابتدا بحث نظری در سیاست خارجی مطرح شد، سپس سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفت و پس از معرفی داعش و چگونگی شکل‌گیری آن در سه بعد داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی، تاثیر این گروه بر سیاست خارجی ایران مورد بررسی قرار خواهد گرفت. سیاست خارجی دولت هر کشور به عنوان تئوری رژیم در رژیم سازندگی شکل می‌گیرد. بر اساس این دیدگاه، واقعیت و روابط بین مردم از طریق زبان، ایده‌ها و مفاهیم شکل می‌گیرد. از دیدگاه سازه‌انگاری، بازیگران و ساختارها به هم مرتبط هستند. هویت و علاقه برای توانایی ما در پیش‌بینی تاریخ و ایجاد نظم ضروری است. سازه‌گرایان کارکرد مرکزی نظریه عقل‌گرایی و ایده‌کنشگرانی که بر اساس منطق قیاسی انتخاب‌های مستقلی انجام می‌دهند را رد می‌کنند. از منظر سازنده‌گرایی، هنجارها هویت و ترجیحات بازیگران را شکل می‌دهند و اهداف جمعی را تعیین می‌کنند. بر ساخت‌گرایی فراملی بر

تأثیر هنجارهای اعمال شده توسط جامعه بین‌المللی یا بخش‌های آن با هم تأکید می‌کند. سازه‌گرایی ادعای واقع‌گرایی را رد می‌کند که سیاست خارجی یک کشور با به دست آوردن یا از دست دادن قدرت تغییر می‌کند، زیرا بر این اصل تأکید می‌کند که بازیگران سیاست خارجی تابع هنجارهای بین‌المللی هستند.

به گفته مکتب، قدرت استاندارد، یعنی میزان تأثیرگذاری بر رفتار سیاست خارجی، به دو عامل بستگی دارد:

۱- شباهت، یعنی چه تعداد از بازیگران نظام اجتماعی دارای پیش‌بینی ارزشی مشترک از رفتار هستند، بنابراین نیروی الزام‌آور هنجار بستگی به نحوه استفاده مشترک واحدهای نظام اجتماعی از آن دارد.

۲- وضوح، یعنی اینکه هنجار چقدر می‌تواند رفتار مناسب را از رفتار نامناسب تشخیص دهد (فلاحی، ۱۳۸۹، ۴۵).

رویکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران فرهنگی است که می‌توان آن را با ویژگی رویکرد ساختاری با مفاهیم کاربردی و جامع تبیین کرد (هادیان، ۱۳۸۲، ۱۵).

یکی از مفاهیمی که در مکتب سازه‌انگاری مورد تأکید قرار گرفته است، مفهوم هویت است. به گفته حامیان این نظام، وقتی هویتی داشته باشیم، می‌آییم به بحث مصالح کشور می‌پردازیم تا منافع و هویت ما در چارچوب کثرت‌گرایی معنا پیدا کند و رابطه این دو در نقطه‌ای تحلیل می‌شود. چشم‌انداز از مسئولیت‌تعریف جمهوری اسلامی ایران نیز در دفاع از مسلمانان و به ویژه شیعیان است. رهبر انقلاب اسلامی رهبر همه شیعیان جهان است. اعتلای عزت حق تعالی خط قرمز جمهوری اسلامی است. بنابراین لازم است تعریف جمهوری اسلامی ایران در عراق و سوریه باشد و در راستای حفظ محور مقاومت تلاش شود (پرونده، ۱۳۹۰، ۴۵).

بنابراین سیاست خارجی جمهوری اسلامی در رابطه با عراق و سوریه بر اساس اصول مندرج در قانون اساسی و بر اساس موازین و ارزش‌های فرهنگی و تاریخی در قالب هویت اسلامی آن ارزیابی می‌شود. در واقع ارزش‌های اسلامی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران یکی از عناصر تعیین‌کننده در سیاست کلان به شمار می‌رود. تحلیل تاریخ سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و شیوه‌های انجام شده در ۳۰ سال اخیر نشان می‌دهد که در حوزه فعالیت‌های آن اقداماتی از جمله تنفر از غرور، حمایت از حقوق ستم‌دیدگان می‌توان یافت. حمایت او بر تلاش برای آزادی مردم تاکید کرد و صلح و ثبات دائمی را ترجیح داد. هویت ایران در نتیجه مبانی اسلامی و خارجی تثبیت و تثبیت شد. رویکرد سازندگی روشی مناسب برای شناخت و تحلیل سیاست خارجی جمهوری اسلامی در رابطه با توسعه این دو کشور است. زیرا نقش هویت و عوامل ناملموس مانند مذهب، فرهنگ، علایق مشترک و حتی تاریخ قابل تبیین است.

چارچوب نظری

شروع هر بحرانی بستر و ریشه‌های مختلفی از جمله عوامل تاریخی، ژئوپلیتیکی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارد. گاهی دولت‌ها در مناسبات بین‌المللی، در راستای دست‌یابی به منافع خود و یا جلوگیری از به خطر افتادن امنیت و ثبات کشور خود، اقدام به محدود کردن اثرپذیری خود از گروه‌های تروریستی می‌کنند. داعش خشن‌ترین تشکیلات تروریستی در بین همه گروه‌های مسلح برجسته در منطقه خاورمیانه است. پس از حمله آمریکا به عراق، شاخه القاعده در عراق پایه‌گذار داعش شد. پس از آنکه ناآرامی‌های سوریه شدت گرفت، داعش از عراق به سوریه هم وارد شد. ظهور داعش در عراق و سوریه تبعات مختلفی در خاورمیانه و سپس در اغلب نقاط دنیا به همراه داشت. کشورهای گوناگونی نیز با پدیده داعش

درگیر شده و به ناچار در مقابل آن به تدابیر مختلفی دست زدند. در این میان جمهوری اسلامی ایران به طور مستقیم با داعش در تقابل قرار گرفت زیرا داعش علاوه بر اینکه تمامیت ارضی و رژیم های سیاسی متحدان منطقه ای ایران را به چالش کشید، تهدید امنیتی و ایدئولوژیکی برای ایران نیز به شمار می رفت. لذا سیاست خارجی ایران تحت تاثیر ظهور داعش ناچار به اعمال راهکارهایی برای مقابله با آن شد (سنایی و کاویانپور، ۱۳۹۵).

گسترش اندیشه سلفی آن در دهه های گذشته آغاز شده و در ۲۰۱۱ به اوج خود رسیده است و فرقه هایی همچون طالبان و داعش هم از رجم آن بیرون آمده اند. فعالیت گسترده گروه تروریستی داعش طی سالهای ۲۰۱۸-۲۰۱۴ در عراق و سوریه با واکنش های مختلفی مواجه شد (اردم و همکاران، ۱۳۹۹).

یکی از معضلات بزرگ امنیت بین الملل، پدیده تروریسم است که حیات انسان ها و روابط میان ملت ها را در معرض خطر جدی قرار داده است. اکنون، جهان اسلام نیز با مسئله رشد جریان تروریسم مواجه است که برخاسته از تعالیم وهابیت و به نام سلفی گری سبب کشتار انسان ها شده است. کشور عربستان با استعانت از مبانی نظری و مفاهیم کلامی وهابیت به عنوان یکی از مهم ترین واحد های حامی تروریسم و به تاسی از آن به عنوان اخلاکگر نظم بین الملل شناخته می شود. در مقابل گفتمان وهابیت، گفتمان اسلام سیاسی امام خمینی (ره) قرار دارد که با استفاده از مبانی اصیل اسلامی همواره می کوشد تا صلح را از طریق شناسایی و نابودی عناصر ناامن در سطح جهانی، جاری سازد (سیمبر و همکاران، ۱۳۹۶).

فعالیت گسترده گروه تروریستی داعش طی سالهای ۲۰۱۸-۲۰۱۴ در عراق و سوریه با واکنش های مختلفی مواجه شد. وضعیت امنیتی جاری در کشورهای افغانستان،

عراق و سوریه و همچنین آینده امنیت این کشورها و منطقه غرب آسیا در قبال فعالیت‌ها و جنایت‌های گروه‌های تکفیری- تروریستی طالبان، داعش و جبهه النصره و توسعه و گسترش قلمروی این گروه‌ها و امکان تسری به دیگر کشورهای منطقه و انتشار بی‌مهابای جنایات آن‌ها در رسانه‌های خبری و مجازی دنیا نشان از توطئه‌ای بسیار شدید علیه دنیای اسلام توسط صهیونیست‌ها و حامیان غربی آنها با ابزار وهابی - تکفیری جهت تاثیرگذاری در افکار عمومی جهانیان دارد تا اسلام‌هراسی در گستره وسیع‌تری به نمایش درآید. تحولات سیاسی که از سال ۲۰۱۱ میلادی در کشورهای عربی به وقوع پیوست نه تنها به استقرار حکومت‌های دموکراتیک در منطقه ختم نشد، بلکه به پیدایش و گسترش داعش منجر گردید. این گروه تروریستی از شمال آفریقا تا غرب آسیا در کشورهای منطقه پدیدار گشت و دست به اقدامات تروریستی زد. با توجه به اینکه سوریه و عراق در کانون این بحران تروریستی قرار گرفتند، تهدید داعش بیش از پیش برای جمهوری اسلامی نمایان گشت. بنابراین، ایران با اتخاذ تدابیر و خط‌مشی‌های سیاسی و نظامی در تلاش برای دفع این تهدیدات برآمد تا از این طریق از فروپاشی حلقه‌های مقاومت در منطقه ممانعت به عمل آورد (درج و نورانی، ۱۴۰۱).

در سال‌های اخیر مطرح‌شدن جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان قدرت منطقه‌ای تأثیرگذار در غرب آسیا و نمایش قدرت در عراق، سوریه، لبنان و یمن نشان‌دهنده تحول در سیاست منطقه‌ای ایران نسبت به گذشته است. این نمایش قدرت علاوه بر افزایش توانمندی‌های نسبی و خلاء قدرت ناشی از تحولات ژئوپولیتیکی محیط پیرامونی، مرهون کنشگری منطقه‌ای نیروهای مستشاری ایران با محوریت نیروی قدس بوده است (حاتمی و رضایی، ۱۳۹۸).

پیشینه تحقیق

جدول ۱. پیشینه تحقیق

نویسندگان (سال پژوهش) - روش استفاده شده	عنوان مقاله	نتایج
درج و نورانی (۱۴۰۱) روش توصیفی تحلیلی	جمهوری اسلامی ایران برای حذف داعش از معادلات عراق و سوریه به چه اقداماتی دست زده است؟	اتخاذ سیاست دفاع فعال این کشور در قبال حضور و فعالیت داعش در عراق و سوریه را ایجاب می کند و در این راستا به حفظ حاکمیت و تمامیت ارضی خود مبادرت می ورزد.
مرادی و حیدری (۱۴۰۱) روش توصیفی تحلیلی	عوامل جغرافیایی چه نقشی در ایجاد ناامنی ها در عراق و تأثیر آن بر روابط با ایران داشته اند؟	اما تنش های پایدار در روابط ایران و عراق، عمدتاً ماهیت جغرافیایی و ژئوپلیتیکی دارند که این امر ضرورت توجه به این عوامل توسط تصمیم گیرندگان سیاست خارجی ایران را مضاعف می کند.
علیپور گرجی و همکاران (۱۴۰۰) روش توصیفی تحلیلی	سیاست خارجی ایالات متحده در قبال داعش در سال های ۲۰۱۳-۲۰۱۷، چگونه قابل تبیین است؟	که ایالات متحده در سال های ۲۰۱۳-۲۰۱۷ تلاش دارد از یک سو داعش را مهار و از سوی دیگر نفوذ خود را با هزینه دولتی که مسئولیت به آن احاله شده، افزایش دهد.
رضا پور و شوهانی (۱۴۰۰) روش تبیینی و تحلیلی	راهبردهای روسیه در خاورمیانه پسدادعش چگونه تغییر می کند؟	که روسیه ی پسدادعش درصدد ابقاء نیروها و تسلیحات و ایجاد پایگاه های نظامی بوده و قصد نفوذ پایدارتر و دائمی تر در رقابت با غربی ها و هژمونی آمریکا برای کسب منافع سیاسی-امنیتی و اقتصادی بیشتر در خاورمیانه را دارد.

<p>علیرغم تضمین‌های اعلام شده توسط نیروهای طالبان، تعداد زیادی از اتباع افغانستان در صدد خروج از کشور برآمدند. امری که موجب شد جهان بار دیگر با بحران سرازیری پناهجویان مواجه شود</p>	<p>بحران افغانستان و پناهجویان افغان چیست؟</p>	<p>کیهانلو (۱۴۰۰) روش توصیفی تحلیلی</p>
<p>برداشت تهدید داعش از سوی ایران، دارای چهار شاخص عمده مجموع قدرت، نزدیکی جغرافیایی، قدرت تهاجمی و نیت تهاجمی است.</p>	<p>سیاست خارجی ایران در مقابله با گروه تروریستی داعش چیست؟</p>	<p>اردم (۱۳۹۹) روش توصیفی تحلیلی</p>
<p>گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی حاضر در جهان مدرن دارای عقبه فکری و تاریخی هستند که از منظر تبارشناسی قابل بررسی هستند</p>	<p>دلایل و ریشه‌های شکل‌گیری گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی در خاورمیانه چه هستند؟</p>	<p>الماسی و ازغندی (۱۳۹۹) روش توصیفی تحلیلی</p>
<p>یافته‌ها نشان می‌دهد نمی‌توان جایگاه طالبان را در آینده افغانستان نادیده گرفت.</p>	<p>چشم‌انداز جایگاه طالبان در عرصه حکمرانی آینده افغانستان چیست؟</p>	<p>محمودی (۱۳۹۹) روش توصیفی تحلیلی</p>

روش تحقیق

با توجه به اینکه در پژوهش حاضر، دستیابی به شناخت عمیق تر و ملموس تری از مولفه‌های اثرگذار از اهمیت بالاتری نسبت به بخش کمی برخوردار بود اولویت به روش کیفی داده شده است و همچنین از آنجائیکه قصد تعمیم یافته‌ها را به جامعه بزرگتری داریم بر مبنای یافته‌های کیفی پرسشنامه‌ای تهیه و بر روی جامعه‌ای

وسیع تر اجرا شد و به عبارتی به اعتبارسنجی یافته های بخش کیفی پرداخته شد. از میان روش های تحقیق آمیخته از طرح تحقیق آمیخته اکتشافی متوالی (مدل تدوین طبقه بندی) استفاده شد. بنابراین برای انجام این طرح، در مرحله اول برای شناخت عوامل از تحلیل مضمون و انجام مصاحبه بر مبنای نمونه گیری نظری، ابعاد گوناگون این نظام شناخته شد. در مرحله دوم پژوهش، تأیید روابط بین سازه ها و بطور کلی ارزیابی و تعمیم یافته های بخش کیفی است. بنابراین در این مرحله پس از ساخت پرسشنامه و انتخاب نمونه ای هدفمند به گردآوری داده های کمی اقدام نموده و مدل ارائه شده اعتبارسنجی گردید. روال شناسایی مولفه های مورد نظر به این شرح است که تمامی مولفه های مورد نظر ابتدا بر اساس مصاحبه و روش دلفی های مرتبط گردآوری می گردد. لازم به ذکر است در زمینه مصاحبه؛ هر مصاحبه که به اتمام میرسد همزمان تحلیل آن شروع و نتایج استخراج می گردد. تحلیل مصاحبه در این بخش بر اساس نرم افزار مکس کیو دی ای و تمرکز بر شاخص های تکراری بود که هر تکرار یک شماره برای شاخص ایجاد می کند و فراوانی آن در مصاحبه، نمره آن شاخص و تکرار پذیری آن را افزایش می دهد. با توجه به مطالب فوق و از آنجا که در این پژوهش هدف اصلی ارتباطات اثر بخش بین

سازمانی به منظور توسعه همکاری و صلح به منظور بررسی عمیق و شناخت بیشتر موضوع در این زمینه و همین طور شناخت عوامل مؤثر بر آن‌ها، به منظور جمع آوری داده‌ها، علاوه بر استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و مبانی نظری بر گرفته از تحلیل محتوا، از مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته و تایید مولفه‌ها بر اساس تحلیل دلفی برای درک بیشتر استفاده خواهد شد. در بخش کمی نیز برای تحلیل داده‌های گردآوری شده، از روش‌های توصیفی؛ شاخص‌گرایش به مرکز مانند: میانگین و ...، شاخص‌های پراکنندگی مانند: انحراف معیار، واریانس و ... و همچنین سایر شاخص‌ها مانند فراوانی و درصد، و آمار استنباطی: از آزمون آلفای کرونباخ، آزمون کولموگروف-اسمیرنف، به منظور نرمال بودن داده‌ها و تحلیل عاملی تاییدی و روش معادلات ساختاری به منظور بررسی سؤالات پژوهش استفاده می‌گردد. جامعه آماری این پژوهش در بخش کمی و به منظور پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه، خبرگان و کارشناسان مسئول روابط خارجه، گروه‌های تکفیری و داعش است، که در سال ۱۴۰۱ در مراکز تصمیم‌گیرنده و مراکز تحقیقاتی مشغول بکار هستند. در این پژوهش از مرور همتا، یادداشت برداری و اعتبار‌بازینی جهت اعتبار بخشی به بخش کیفی استفاده گردید.

بنابراین نمونه آماری بخش کیفی پژوهش خبرگان و کارشناسان مسئول روابط خارجه، گروه های تکفیری و داعش است.

در بخش کمی ۳۳۵ نفر به صورت تصادفی از بین فعالان روابط خارجی و تروریسم منطقه ای طبقه ای انتخاب خواهند شد. جدول زیر نمونه آماری پژوهش را نشان می دهد:

جدول ۲، نمونه آماری پژوهش، فعالان روابط خارجه، گروه های تکفیری و داعش

آقایان	خانم ها	کل فعالان
۲۰۴	۱۳۱	جمع
۳۳۵	جمع کل	

برای اطمینان از روایی پرسشنامه از روش دلفی استفاده شد.

روایی را به شکلهای مختلف طبقه بندی کرده اند که به تعدادی از آنها اشاره می شود:

طبقه بندی نوع اول: الف - اعتبار تجربی ب - اعتبار مفهومی

طبقه بندی نوع دوم: روایی محتوایی، روایی نمادی (ظاهری)، روایی مربوط به ملاک، روایی موافق، روایی متضمن پیش بینی، روایی سازه، روایی همگراف و روایی متمایز کننده

در تحقیق حاضر، از روش اعتبار یا روایی مفهومی استفاده شده است. زیرا هنگامی که اعتبار تجربی امکان پذیر نباشد یا مشکل بتوان از طریق تجربی یا عملی

برای یک اندازه یا بافته اعتبار کسب کرد اعتبار مفهومی استفاده شده است و در واقع از طریق گواه و معیارها محقق در پی آن بر می‌آید، که نشان دهد که روا است مفهومی را اندازه گرفت (خاکی، غلامرضا ۱۳۸۲).

شاخص نسبت روایی محتوایی^۱ (CVR): این شاخص توسط لاوشه طراحی شده است. جهت محاسبه این شاخص از نظرات کارشناسان متخصص در زمینه محتوای آزمون مورد نظر استفاده می‌شود و با توضیح اهداف آزمون برای آن‌ها و ارائه تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای سؤالات به آن‌ها، از آن‌ها خواسته می‌شود تا هریک از سؤالات را بر اساس طیف سه بخشی لیکرت «گویه ضروری است»، «گویه مفید است ولی ضروری نیست» و «گویه ضرورتی ندارد» طبقه بندی کنند.

بر اساس تعداد متخصصینی که سؤالات را مورد ارزیابی قرار داده‌اند، حداقل مقدار CVR قابل قبول بر اساس جدول زیر بایستی باشد. سؤالاتی مقدار CVR محاسبه شده برای آن‌ها کمتر از میزان مورد نظر با توجه به تعداد متخصصین ارزیابی کننده سؤال باشد، بایستی از آزمون کنار گذاشته شوند به علت اینکه بر اساس شاخص روایی محتوایی، روایی محتوایی قابل قبولی ندارند.

^۱ content validity ratio .

قابل قبول بر اساس تعداد متخصصین نمره گذار CVR جدول ۳-۳ حداقل مقدار					
تعداد متخصصین	CVR مقدار	تعداد متخصصین	CVR مقدار	تعداد متخصصین	CVR مقدار
۵	۰/۹۹	۱۱	۰/۵۹	۲۵	۰/۳۷
۶	۰/۹۹	۱۲	۰/۵۶	۳۰	۰/۳۳
۷	۰/۹۹	۱۳	۰/۵۴	۳۵	۰/۳۱
۸	۰/۷۵	۱۴	۰/۵۱	۴۰	۰/۲۹
۹	۰/۷۸	۱۵	۰/۴۹		
۱۰	۰/۶۲	۲۰	۰/۴۲		

در این پژوهش با توجه به تعداد ۱۰ نفری متخصصین نمره گذار مقدار CVR برابر با ۰/۹۱ محاسبه شده که بسیار مناسب می باشد.

شاخص روایی محتوایی^۱ (CVI): جهت بررسی شاخص روایی محتوا از روش والتز و باسل (Waltz & Bausell) استفاده می شود. بدین صورت که متخصصان «مربوط بودن»، «واضح بودن» و «ساده بودن» هر گویه را بر اساس یک

^۱ content validity index .

طیف لیکرتی ۴ قسمتی مشخص می‌کنند. متخصصان مربوط بودن هر گویه را از نظر خودشان از ۱ «مربوط نیست»، ۲ «نسبتاً مربوط است»، ۳ «مربوط است»، تا ۴ «کاملاً مربوط است» مشخص می‌کنند. ساده بودن گویه نیز به ترتیب از ۱ «ساده نیست»، ۲ «نسبتاً ساده است»، ۳ «ساده است»، تا ۴ «ساده مربوط است» و واضح بودن گویه نیز به ترتیب از ۱ «واضح نیست»، ۲ «نسبتاً واضح است»، ۳ «واضح است»، تا ۴ «واضح مربوط است» مشخص می‌شود. حداقل مقدار قابل قبول برای شاخص CVI برابر با ۰/۷۹ است و اگر شاخص CVI گویه ای کمتر از ۰/۷۹ باشد آن گویه بایستی حذف شود. کلیه گویه‌های مورد بررسی در پژوهش حاضر شاخص CVI بالاتر از ۰/۸۰ داشته و مورد تایید میباشند. طبق یک قاعده کلی حد نصاب لازم آلفا برای یک شاخص را ۷۰ صدم در نظر می‌گیرند و تحت این شرایط بهتر می‌توان به نتایج آن اعتماد کرد (هیتون^۱، ۲۰۰۴). بر این اساس به منظور اطمینان از پایایی پرسشنامه حاضر و همسانی درونی سؤال‌ها، پرسشنامه به صورت تصادفی بر روی نمونه مقدماتی ۳۰ نفر از کارشناسان روابط خارجه، گروه‌های تکفیری و داعش اجرا گردید. بعد از اجرا و بررسی ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده با استفاده از نرم

^۱ Hinton

افزار آماری SPSS برای نمونه مقدماتی، مقدار آلفا در کلیه شاخص‌ها بالای ۷۰ صدم بود، لذا می‌توان گفت که پرسشنامه از اعتبار بالا و قابل قبولی برخوردار است و نشان دهنده قابلیت اعتماد بالای مؤلفه‌های مورد بررسی می‌باشد. لازم به ذکر است که میزان آلفای به دست آمده (مقدار آلفای کرانباخ=...)؛ حاکی از قابلیت اطمینان پرسشنامه و همسانی درونی گویه‌های آن بود. در ادامه هر یک از عوامل به تفکیک سؤالات مربوط به هر مؤلفه و همچنین میزان آلفای کروباخ مربوط به هر عامل در جدول ۳-۴، ارائه شده است.

جدول ۴، سؤالات، مؤلفه‌ها و میزان پایایی عوامل تشکیل دهنده پرسشنامه

متغیر	ضریب
راهبردی	۰/۸۴

ابتدا به طرح و روش این پژوهش که رویکرد پژوهش آمیخته (استفاده از ترکیب دو مجموعه روش‌های پژوهش کیفی و کمی) است، که در مرحله اول از روش تحلیل تم به عنوان رویکرد کیفی و در مرحله دوم از روش توصیفی - پیمایشی به عنوان رویکرد کمی استفاده شده است، اشاره و سپس به گام‌های انجام پژوهش در مرحله کیفی که شامل نحوه طراحی سؤالات مصاحبه، نمونه‌گیری و گزینش افراد

مشارکت‌کننده در مصاحبه (اعضاء کمیته دلفی)، تحلیل تم جهت تحلیل داده‌های حاصل از مرحله کیفی و در انتها به روش‌های برازش و روایی کیفی پژوهش می‌باشد، پرداخته شده است. در ادامه به گام‌های انجام پژوهش در مرحله کمی (نحوه انتخاب جامعه و نمونه آماری و روش نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری جمع‌آوری اطلاعات کمی و نحوه برآورد روایی و پایایی پرسشنامه پژوهش و در نهایت روش تحلیل داده‌های کمی) آمار توصیفی؛ شاخص‌گرایش به مرکز مانند: میانگین و ...، شاخص‌های پراکندگی مانند: انحراف معیار، واریانس و ... و همچنین آمار استنباطی: از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، به منظور نرمال بودن داده‌ها و تحلیل عاملی تاییدی و روش معادلات ساختاری پرداخته شده است.

روش حداقل مربعات معمولی^۱ (OLS)

این روش که مهمترین و پرکاربردترین روش تخمین حداقل مربعات میباشد در علوم مختلف از جمله ریاضیات، آمار، علوم مهندسی، مدیریت، اقتصاد و سایر علوم برای تحلیل‌های آماری با در دست داشتن داده‌های تجربی بسیار پر استفاده است. اما روش حداقل مربعات معمولی فرضی را در نظر می‌گیرد که در واقع قصد ساده‌سازی بسیار زیاد دنیای واقعی دارد و به همین دلیل تا اندازه زیادی از دنیای واقعی فاصله گرفته است، دلیل پر کاربرد بودن این مدل نیز ساده‌سازی بیش از حد و سادگی برآورد حداقل مربعات در آن میباشد.

^۱ Ordinary least squares

یافته ها و تحلیل

جدول ۵، ترکیب اعضاء کمیته دلفی شرکت کننده در مرحله کیفی پژوهش

ردیف	رشته تخصصی	رتبه دانشگاهی	طبقه مصاحبه
۱	روابط خارجه	استاد	فایل صوتی
۲	روابط خارجه	استادیار	فایل صوتی
۳	روابط خارجه	استادیار	فایل صوتی
۴	روابط خارجه	استاد	فایل صوتی
۵	روابط خارجه	دانشیار	فایل صوتی
۶	روابط خارجه	دانشیار	فایل صوتی
۷	کارشناس گروه های تکفیری	استادیار	فایل صوتی
۸	روابط خارجه	استادیار	فایل صوتی
۹	مبارزه با تروریسم	استاد	فایل صوتی
۱۰	روابط خارجه	دانشیار	فایل صوتی
۱۱	روابط خارجه	استادیار	فایل صوتی
۱۲	روابط خارجه	استادیار	فایل صوتی

جدول ۶ سوالات مصاحبه

ردیف	مفهوم سوال
۱	تاثیر گذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران
۲	برخوردهای داعش و جمهوری اسلامی
۳	تهدید های داعش برای جمهوری اسلامی

در بخش کیفی برای تحلیل‌ها از نرم افزار مکس کیودا (MAXQDA) استفاده شده است. روش برازش روایی کیفی در پایان با توجه به معیارهای ارائه شده توسط کرسول برای حصول از روایی پژوهش‌های آمیخته و به منظور اطمینان خاطر از دقت بودن یافته‌ها از دیدگاه پژوهشگر، مشارکت کنندگان یا خوانندگان گزارش پژوهش، اقدامات زیر انجام شد:

بازبینی توسط اعضاء کمیته دلفی

مشارکتی بودن پژوهش

ابزار جمع‌آوری اطلاعات کمی پرسشنامه تدوین ابعاد و مولفه‌های تاثیر پذیری روابط منطقه‌ای موجود روابط خارجه، گروه‌های تکفیری و داعش با رویکرد تحلیل تم به منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز در خصوص ارزیابی مدل کیفی پژوهش، پرسشنامه‌ای ۵ گویه‌ای بر مبنای مقوله‌های احصاء شده در بخش کیفی تدوین شد. برای اطمینان از روایی پرسشنامه از روش دلفی استفاده شد.

جدول ۷ شاخص نسبت روایی محتوایی^۱ (CVR)

قابل قبول بر اساس تعداد متخصصین نمره گذار CVR جدول حداقل مقدار					
تعداد متخصصین	CVR مقدار	تعداد متخصصین	CVR مقدار	تعداد متخصصین	CVR مقدار
۵	۰/۹۹	۱۱	۰/۵۹	۲۵	۰/۳۷
۶	۰/۹۹	۱۲	۰/۵۶	۳۰	۰/۳۳
۷	۰/۹۹	۱۳	۰/۵۴	۳۵	۰/۳۱
۸	۰/۷۵	۱۴	۰/۵۱	۴۰	۰/۲۹

^۱ content validity ratio .

		۰/۴۹	۱۵	۰/۷۸	۹
		۰/۴۲	۲۰	۰/۶۲	۱۰

در این پژوهش با توجه به تعداد ۱۰ نفری متخصصین نمره گذار مقدار CVR برابر با ۰/۹۱ محاسبه شده که بسیار مناسب می باشد.

شاخص روایی محتوایی^۱ (CVI): جهت بررسی شاخص روایی محتوا از روش والتز و باسل (Waltz & Bausell) استفاده می شود. بدین صورت که متخصصان «مربوط بودن»، «واضح بودن» و «ساده بودن» هر گویه را بر اساس یک طیف لیکرتی ۴ قسمتی مشخص می کنند. متخصصان مربوط بودن هر گویه را از نظر خودشان از ۱ «مربوط نیست»، ۲ «نسبتاً مربوط است»، ۳ «مربوط است»، تا ۴ «کاملاً مربوط است» مشخص می کنند. ساده بودن گویه نیز به ترتیب از ۱ «ساده نیست»، ۲ «نسبتاً ساده است»، ۳ «ساده است»، تا ۴ «واضح بودن گویه نیز به ترتیب از ۱ «واضح نیست»، ۲ «نسبتاً واضح است»، ۳ «واضح است»، تا ۴ «واضح مربوط است» مشخص می شود. حداقل مقدار قابل قبول برای شاخص CVI برابر با ۰/۷۹ است و اگر شاخص CVI گویه ای کمتر از ۰/۷۹ باشد آن گویه بایستی حذف شود. کلیه گویه های مورد بررسی در پژوهش حاضر شاخص CVI بالاتر از ۰/۸۰ داشته و مورد تایید می باشند.

جدول ۸، سؤالات، مؤلفه ها و میزان پایایی عوامل تشکیل دهنده پرسشنامه

متغیر	ضریب
راهبردی	۰/۸۴

^۱ content validity index .

کدگذاری و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش از روش نمونه روایتی برای تحلیل و کدگذاری مصاحبه‌ها استفاده شده است. در ادامه به بررسی تک تک مقوله‌ها پرداخته می‌شود.

توجه به زیرساخت‌های جلوگیری از تاثیر گذاشتن

نمونه پاسخ‌های ارائه شده در حوزه زیرساخت‌های تاثیرات داعش بر روابط جمهوری اسلامی در ذیل ارائه شده است.

در جدول ذیل شاخص‌های مد نظر مصاحبه‌شوندگان در مورد زیرساخت‌های جلوگیری از تاثیر گذاشتن مد نظر مورد بررسی قرار گرفته است:

جدول ۹ شاخص‌های توجه زیرساخت‌های جلوگیری از تاثیر گذاشتن

ردیف	کد استخراج شده
۱	نبود زیر ساخت‌هایی همچون اینترنت امن و مطمئن
۲	مشکلات زیر ساختی
۳	کمبود متخصصان روابط منطقه‌ای
۴	عدم انعطاف‌پذیری
۵	عدم تعریف فرایندها و اقدامات روابط منطقه‌ای
۶	هزینه زیاد افزایش شایستگی کارشناسان و تصمیم‌سازان و عدم تخصیص هزینه در این زمینه
۷	هزینه‌های دایر کردن روابط منطقه‌ای
۸	کاهش امکان تعامل بین مراکز روابط منطقه‌ای، کشورهای همسایه و دیگر طرف‌های مذاکره
۹	عدم یکپارچگی سیستم‌های نرم‌افزاری
۱۰	نابرابری بیان توانمندی‌ها کارشناسان و تصمیم‌سازان در روابط خارجه

جدول ۱۰- شاخص افق های پیش روی جلوگیری از تأثیر گذاشتن

ردیف	کد استخراج شده
۱	مبارزه با داعش کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه، کشورهای همسایه و طرف های مذاکره
۲	تحریم های بین المللی در تامین تجهیزات ملزومات جلوگیری از تأثیر گذاشتن
۳	وابستگی فناورانه زیرساخت و نرم افزارهای کاربردی
۴	هزینه بالای افزایش شایستگی کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه
۶	عدم بازدارندگی جرائم مربوط به خودسر بودن و تصمیمات شخصی و استفاده از توانمندی ها
۷	کمبود متخصصان توانمند در روابط منطقه ای

در جدول های ذیل ابر کلمات و تکرار هر کدام ارائه گردیده است:

جدول ۱۱- تفاوت پاسخ ها

ردیف	کد استخراج شده	تعداد تکرار
۱	استفاده نا صحیح از توانمندی ها دولت مردان	۱۷
۲	وجود خلا های خط مشی مناسب برای جلوگیری از تأثیر گذاشتن کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه	۱۶
۳	مسائل قانونی و حقوقی اشتراک توانمندی ها مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای	۱۴

۴	فقدان استراتژی‌ها و سیاست‌های مشخص	۱۹
۵	وجود قوانین و مقررات زیاد و دست و پاگیر	۲۰
۶	همکاری نکردن وزارت خارجه	۱۱
۷	تغییر قانونها	۲۲
۸	تغییر زیاد مدیران	۲۱
۹	عدم تسلط تکنیکی و خط مشی مناسب برای جلوگیری از تاثیر گذاشتن کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه	۱۹
۱۰	ثبت توانمندی‌ها	۱۵
۱۱	گزينش توانمندی‌ها	۱۶
۱۲	ارزیابی توانمندی‌ها	۱۹
۱۳	اجرای توانمندی‌ها	۱۸
۱۴	پيچیدگی‌های استفاده از توانمندی‌ها	۲۴
۱۵	عدم پیروی از چارچوب‌های بین‌المللی	۹

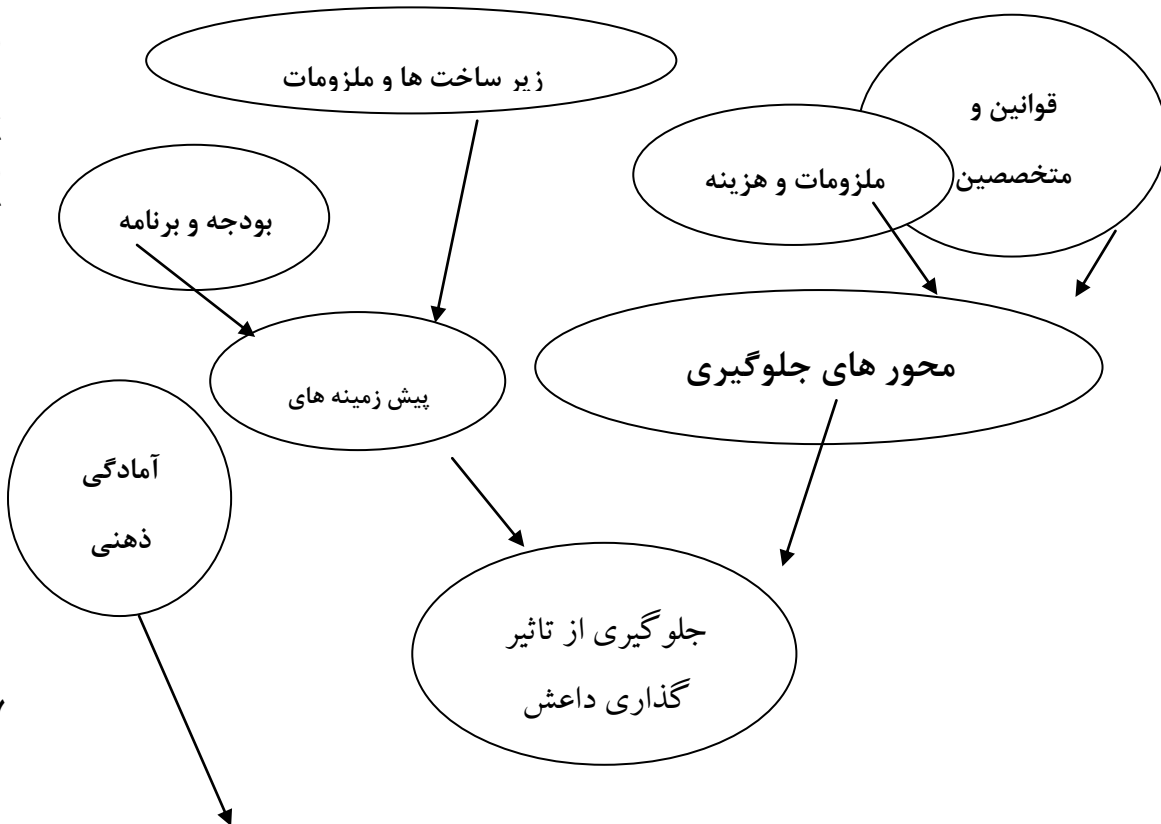
کارشناسان جدول ۱۲- پاسخ‌های پر تکرار و تعداد تکرار

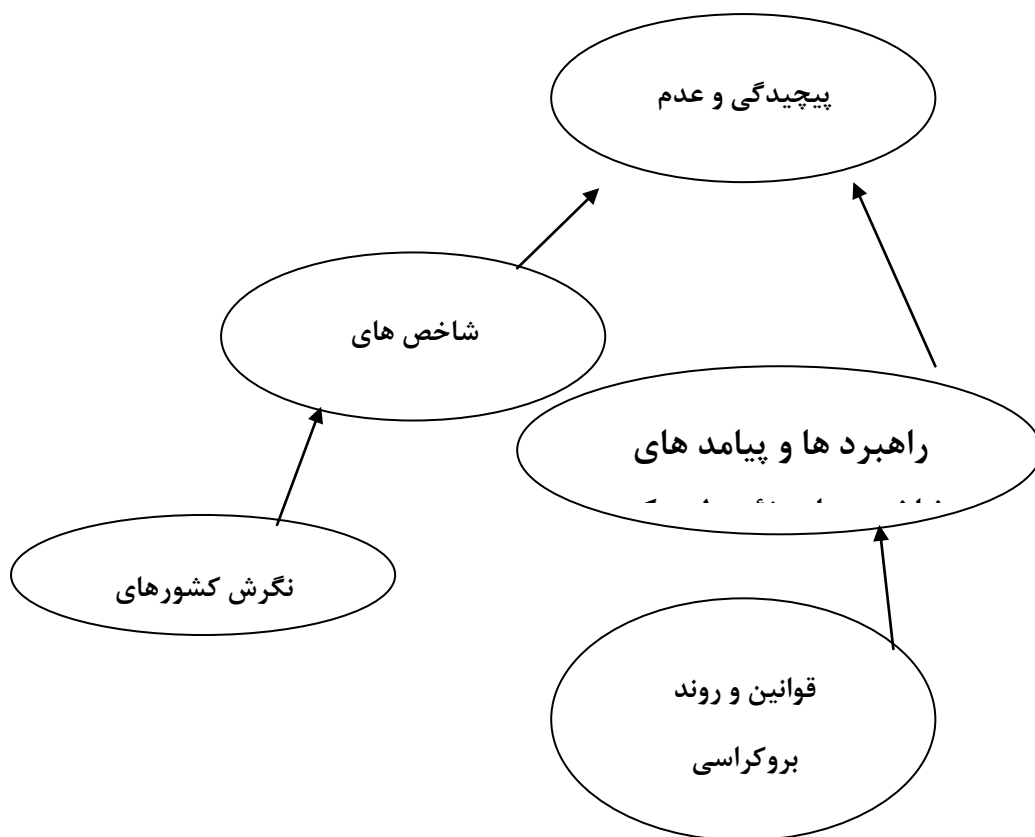
جدول ۱۳- شناسایی ابعاد از کدهای استخراج شده

ابعاد استخراج شده	دسته بندی اولیه کدها
محورهای جلوگیری از تاثیر گذاشتن	افق‌های پیش روی جلوگیری از تاثیر گذاشتن

با تحلیل جملات کلیدی ارائه شده، میتوان به صورت ذیل ابعاد اصلی را شناسایی کرد.

نمودار ۱۴: کدگذاری نهایی

جدول ۱۵: نتایج حاصل از آزمون نرمال بودن کولموگروف-اسمیرنوف

نتیجه	معنی داری	ضریب بدست آمده	گویه‌ها
تایید نرمال بودن توزیع آماری	۰/۲۶	۰/۲۲۱	گویه‌های مربوط به عوامل راهبردی
تایید نرمال بودن توزیع آماری	۰/۴۱	۰/۱۳۳	تأثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی

با توجه به نتیجه بدست آمده نرمال بودن توزیع همه گویه‌ها مورد تایید می‌باشد.

در جدول ذیل نتایج حاصل از بررسی آزمون تی تک نمونه ای برای بررسی مقوله های پژوهش خلاصه شده است:

جدول ۱۶- آزمون تی تک نمونه ای برای مقوله های پژوهش

مقوله مورد نظر	آماره تی بدست آمده	سطح معنی داری	نتیجه
گویه های مربوط به عوامل راهبردی	۴۸/۸۶	۰/۰۰۰	تایید شاخص های راهبردها

با توجه به تایید مقوله های میتوان گزاره ذیل را بیان کرد:
 شاخص های فرهنگی و اجتماعی بر تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی تأثیر دارد.

در ادامه برای بررسی روابط مد نظر رگرسیون ارائه میشود:

تخمین مدل

برای بررسی ارتباط بین گویه ها به روش معادلات رگرسیونی، معادله ذیل تخمین زده میشود.

$$A = \alpha + \beta_1 * A_1 + \beta_2 * A_2 + \beta_3 * A_3 + \beta_4 * A_4 + \beta_5 * A_5 + \varepsilon$$

که متغیرهای این معادله به شرح ذیل می باشند:

جدول ۱۷- متغیرهای پژوهش

نوع متغیر	نماد	متغیر
وابسته	A	تأثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی
مستقل	A ₁	راهبردی

در جدول ذیل نتیجه ی تخمین مدل خلاصه شده است.

جدول ۱۸- نتایج برازش مدل رگرسیونی

متغیر پاسخ = تأثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی			
متغیرهای مستقل	ضرایب	آماره آزمون	سطح معناداری
	رگرسیونی	t	
ثابت معادله (α)	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۵	۰/۹۹۶
راهبردی	۰/۲۲۱	۳۵/۱۹	۰/۰۰۰
آماره آزمون $F = ۸۹۴۴/۶۶$	سطح معناداری = ۰/۰۰۰		
آماره دوربین واتسون: ۱/۷۰	ضرب تعیین = ۰/۹۹		

برای بررسی اثر معنی دار متغیرها بر متغیر وابسته از آزمون تی استفاده میشود. در صورت معنی دار بودن مقوله مربوط به آن متغیر مورد تایید است. در مورد ضرورت ها و چالش های راهبردی و منطقه ای، موارد ذیل توسط مصاحبه شوندگان بیان شده است:

- تاکید بر نظارت پیشگیرانه و قبل از وقوع مشکل در دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای و کشورهای همسایه.

باید مکانیزمی در نظر گرفته شود که قبل از وقوع مشکل برای دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای و دولت طرف های سیاسی و تجاری، خط مشی کلی نظام و مذاکره کنندگان مسائل شناسایی و زمینه های بروز تأثیرگذاری

داعش بر روابط خارجه جمهوری اسلامی خشکانده شود. درواقع، نظارت قبل از عمل یا پیشگیرانه مورد تاکید قرار گیرد. بنابراین نظارت موثر و پیشگیرانه بر عملکرد مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم به جای بازرسی بعد از وقوع تخلف و استفاده نا صحیح از توانمندی ها می تواند از وقوع تخلفات و سوء عملکرد دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای، کشورهای همسایه و طرف های مذاکره جلوگیری کند. همچنین اقدام جدی و عملی در مورد سوء استفاده کنندگان دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای و استفاده نا صحیح از توانمندی ها کنندگان می تواند از بروز تخلف و استفاده نا صحیح از توانمندی ها در مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم پیشگیری کند.

در این زمینه تقویت جایگاه نظارتی در الزام مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم و سازمان های خط مشی کلی نظام تصمیم گیری، به تنظیم برنامه توانمندی ها و مصارف و نیز تدوین قوانین و مقررات، سیاست ها و بخشنامه های جامع برای جلوگیری از تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران متناسب با ارزش ها و واقعیت های ارزشی، علمی - دانشگاهی و اجتماعی جامعه، می تواند به بهبود عملکرد دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای، کشورهای همسایه و تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران کمک کند.

- تعامل سازنده وزارت خارجه با مراکز سیاست گذاری و اجرایی و نیز تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران؛

از آنجایی که وزارت خارجه به عنوان تصمیم‌گیرنده نهایی در مورد مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم دو وظیفه مهم و خطیر سیاست‌گذاری و نظارت را جهت ایفای نقش فعال و اثرگذار در پیشبرد اهداف علمی- توانمندی جامعه از طریق اعمال سیاست‌های منطقه ای در کشورهای همسایه و مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم کشور، عهده‌دار است لذا برقراری ارتباط نزدیک و مستمر بین وزارت خارجه و نهادهای سیاست‌گذاری نظیر مجلس شورای اسلامی از یک‌سو و نیز ارائه راهکار برای جلوگیری از تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران به عنوان بازوان اجرایی وزارت خارجه در عملیاتی کردن سیاست‌های منطقه ای در مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم کشور از سوی دیگر ضروری است. به این معنا که وزارت خارجه به عنوان سیاست‌گذار و ناظر بر اجرای سیاست‌های منطقه ای در مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم، مشکلات و موانع پیش روی دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای را به نهادهای قانونگذاری منعکس کنند تا آنها نیز قوانین و مقرراتی را در راستای حل مشکل و بهبود عملکرد دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای، کشورهای همسایه و تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران اتخاذ کنند و تعامل دوطرفه‌ای بین وزارت خارجه و نهادهای بالادستی و نیز دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای و کشورهای همسایه کشور برقرار شود.

ایجاد نظام کارآمد تعیین کارایی کارشناسان و تصمیم‌سازان در روابط خارجه و سیاست‌گذاران؛ اگرچه امروزه نیز سیستم تعیین کارایی کارشناسان و تصمیم‌سازان در روابط خارجه و سیاست‌گذاران در کشور ایجاد شده است، اما به علت ضعف

ساختار فناوری شبکه کشورهای همسایه و نهاد های مبارزه با تروریسم و عدم همکاری شایسته مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم تاکنون به صورت عملی و فراگیر از سامانه های رتبه بندی عملکرد مناسب دولت طرف های سیاسی و تجاری و کارشناسان و تصمیم سازان آنها در کشور بهره برداری نشده است.

- مهم ترین شاخص فرهنگی هر سیستم قبل از راه اندازی آن، آماده سازی ذهنی کاربران نهایی آن می باشد. آماده نبودن ذهن آنها نسبت به تغییر سیستم می تواند باعث ایجاد نارضایتی و حتی شکست پروژه شود.
- شاخص های فرهنگی عدم تمایل تصمیم گیران در مورد پذیرش سیستم جدید که نیازمند مدیریت صحیح در جهت پذیرش سیستم های جدید می باشد.
- کارشناسان و تصمیم سازان و کارکنان نهاد های مبارزه با تروریسم و تصمیم گیران کشورهای همسایه فرآیندهای موجود را ترجیح می دهند و نسبت به پذیرش جدیدتر آن تمایل ندارند

- بیشترین مشکل فرهنگی در سیستم سیاست گذاری روابط منطقه ای ، پیاده سازی مدیریت مناسب در بخش نهاد های مبارزه با تروریسم در بخش کسب و کار روابط منطقه ای ها است، از طرفی دیگر در پله های بعدی دولت طرف های سیاسی و تجاری نیز در زمینه فرهنگی درگیر خواهند شد اما در حال حاضر دولت طرف های سیاسی و تجاری و مذاکره کنندگان درگیری خاصی با مدیریت نهاد های مبارزه با تروریسم و مدیریت کشورهای همسایه و خدمات آنها ندارند که با ایجاد خدمات و زیرساخت احراز هویت باید به آنها سیاست گذاری های لازم را ارائه کرد که البته

این احتمال وجود دارد که با توجه به ضعف‌های فرهنگی و سیاست گذاری در این بخش نیز با مشکلاتی مواجه شویم.

- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

هدف اصلی در این پژوهش شناسایی تاثیر عوامل راهبردی بر مقابله با تاثیر گذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی می‌باشد. همانگونه که مشخص است عوامل راهبردی با ضریب ۰/۲۲۱ بر تاثیر گذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی تاثیر گذار است. نتایج این تحقیق با تحقیقات (درج و نورانی، ۱۴۰۱) و (مرادی و حیدری، ۱۴۰۱) و (علیپور و گرجی و همکاران، ۱۴۰۰)، (رضا پور و شوهانی، ۱۴۰۰)، (کیهانلو، ۱۴۰۰) همسو می‌باشد. اینکه هرگز داعش عملیات موفق در ایران نداشته، دلیل بر عدم تاثیر گذاری داعش بر روابط ایران نیست. در ژوئیه ۲۰۱۵ ایران در پشت مرزهای خود در خاک عراق منطقه حائل امنیتی به عمق ۴۰ کیلومتر ایجاد کرد. در ماه مه ۲۰۱۵ حسین دهقان، وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، مدعی شد که داعش قدرت و توانایی تهدید مرزهای ایران را ندارد. از نظر نظامی ایران اجازه حضور داعش در مرزها را نداده اما داعش در صحنه دیپلماتیک نیز با ابزارهای مختلف به اثر گذاری مشغول است. ایران با عراق ۱۵۰۰ کیلومتر مرز مشترک دارد. جمهوری اسلامی برای

جلوگیری از نفوذ جهادیون به خاک ایران خیلی زود دست همکاری به سوی دولت نویناد عراق دراز کرد و نیروهای ایرانی به ویژه سپاه قدس زیر رهبری قاسم سلیمانی به یاری نیروهای عراقی شتافتند. جمهوری اسلامی ایران پیشرو مبارزه با افراطی گری و تروریسم از جمله فعالیت های تروریستی گروه های تکفیری در عراق و سوریه است که با حمایت برخی از کشورهای منطقه ای و فرا منطقه ای شکل گرفته اند. گروه های تکفیری که داعیه ایجاد خلافت اسلامی در چند قاره جهان را در سر می پروراند بر خلاف آموزه های اصیل شریعت متعالی اسلام عمل می کنند و رفتارهای غیر انسانی و بیرحمانه آنها تهدید جدی علیه صلح و ثبات منطقه ای و بین المللی است. در حالیکه ائتلاف جدید نظامی با هیاهوی تبلیغاتی فراوان در حال مهیا نمودن فضا برای شروع اقدام هوایی بر علیه تروریست های داعش سه سال پس از ایجاد آن است، مبارزه واقعی با داعش طی سه سال گذشته توسط گروه های مختلف مردمی و دولت های منطقه ای در صحنه میدانی نبرد در جریان است و جمهوری اسلامی ایران سهم خود را در این مبارزات ایفا نموده است. همچنین نتایج این تحقیق با تحقیقات (اردم، ۱۳۹۹)، الماسی و ازغندی، ۱۳۹۹)، (محمودی، ۱۳۹۹) همسو می باشد مبارزه با تروریسم با استفاده از نیروی هوایی در کشورهای مختلف آزموده شده و نه تنها به نابودی تروریسم طالبان و القاعده نیانجامیده، بلکه دامنه آن را به کشورهای مختلف گسترانده و به نابودی زیرساخت های اقتصادی و کشته و آواره شدن بیشتر مردم بیگناه انجامیده است. برخی از تشکیل دهندگان این ائتلاف نمایشی کشورهایی هستند که خود در ایجاد، گسترش و تقویت منابع انسانی، مالی، تسلیحاتی و تدارکاتی تروریست های

داعش نقش اصلی را ایفا نموده اند و اینک با حضور در جمع ائتلافیون در صدد منحرف نمودن افکار عمومی ملتها از نقش محوری خود در این بحران آفرینی هستند. جمهوری اسلامی ایران هدف نهایی برخی از سردمداران ائتلاف علیه داعش را حضور نظامی بلند مدت در منطقه دانسته و نسبت به بی نتیجه بودن ائتلاف ضد داعش همچون اقدامات قبلی سردمداران این ائتلاف باور دارد. مبارزه با تروریسم داعش نیازمند عزم جدی و همکاری بین‌المللی از طریق دولت‌های مرکزی کشورهای محل حضور داعش و مبارزه جدی و همه‌جانبه با ابزارهای سیاسی، مالی، تسلیحاتی و تبلیغاتی تروریست‌های داعش و حامیان بین‌المللی آنها است و در یک مبارزه واقعی با تروریسم، جمهوری اسلامی ایران یک کشور پیشتاز است. داعش قدرتمندترین مظهر سازمان تروریستی است که به عنوان شاخه القاعده در عراق پس از حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ ایجاد شد. با توجه به تأثیرات فراوان بحران دولت اسلامی، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بخش‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی را تحت تأثیر قرار داده است. با ظهور داعش در منطقه، جمهوری اسلامی ایران در تلاش است تا نقش خود را به عنوان بازیگر اصلی مقاومت در منطقه خاورمیانه و در نظام جهانی کنونی ادغام کند. بر اساس دیدگاه سازنده گرایان، منشأ هویت در نظام جهانی در اصول، قواعد و هنجارهای درونی و در فعالیت‌های اجتماعی جهان نهفته است. بنابراین بسیاری از مفاهیم مانند امنیت، تهدید، اجتماعی شدن، یکپارچگی و یکپارچگی بر اساس نظام ارزشی و هویت کنشگران ایجاد می‌شود. نکته اصلی رویکرد سازندگی این است که سیاست بین‌الملل را نمی‌توان به مجموعه‌ای از تعاملات و رفتارهای عقلانی در

چارچوب واقعی و سازمانی در سطح ملی و بین‌المللی تقلیل داد، زیرا تعاملات دولت‌ها تنها بر اساس یک سری رویدادهای برنامه‌ریزی شده است. آنها پذیرفته نمی‌شوند، بلکه در طول زمان به عنوان نوعی الگوی رفتاری از طریق هویت شکل می‌گیرند. هویت جمهوری اسلامی ایران بر اساس سنت‌های اسلامی و دیدگاه‌های بیرونی شکل می‌گیرد.

سیاست خارجی جمهوری اسلامی در قبال عراق و سوریه بر اساس اصول مندرج در قانون اساسی و سنت‌ها و ارزش‌های فرهنگی و تاریخی در قالب هویت اسلامی مورد قضاوت قرار می‌گیرد. زیرا جدای از مادیات، زمینه مشترک در روابط ایران و سوریه، سیاست مشترک حفظ هویت مخالف در خاورمیانه است.

در شرایطی که منطقه در آستانه تغییرات جدید است، به نظر می‌رسد:
- نقش سازنده و تأثیرگذار ایران به عنوان یکی از قدرت‌های منطقه از زمان پیدایش بحران داعش تثبیت شده است.

- جهان تضمین امنیت، تقویت صلح، ثبات و رفع تهدیدهای تروریسم را به رسمیت شناخت و پذیرفت. این امر می‌تواند منجر به افزایش نقش و نفوذ منطقه‌ای و شهرت ایران به عنوان یک بازیگر مسئول و فعال در جهان شود.

بحران داعش پیامدهای مثبت و منفی جدی برای همه کشورهای منطقه داشته است. در روابط بین‌الملل، پس از بحران داعش، همه کشورها از این بحران برای افزایش قدرت و اعتبار ملی خود در روابط کشورها استفاده کردند. عربستان سعودی، قطر و ترکیه در یک گروه و ایران، عراق و سوریه در گروه دیگر قرار گرفتند. عربستان سعودی برای مبارزه با نفوذ تشیع و بهتر کردن سنی‌ها در جهان اسلام هر کاری می‌کند.

کند.

پس از برجام، ریاض تهدید خواهد شد و تهران جای بهتری پیدا خواهد کرد. به گفته کارشناسان، داعش مظهر جریان وهابی است که سعودی‌ها نمی‌توانند آن را کنترل کنند. زمانی که طالبان در افغانستان سقوط کرد و صدام در عراق سقوط کرد، بیشتر منافع نصیب ایران شد. این دو دولت پیش از این بزرگترین تهدید برای کشور به شمار می‌رفتند، اما پس از سرنگونی طالبان و صدام، ایران تنها کشوری بود که نفوذ قابل توجهی بر این کشورها داشت.

اما از سوی دیگر، عربستان سعودی با پشتوانه مالی فراوانی که از نفت در اختیار دارد، در سال‌های اخیر به طرق مختلف تلاش کرده ایران را متعادل کند و بتواند نقش فعالی در خاورمیانه داشته باشد.

کشور دیگری که در این بحران موثر است ترکیه است. ترکیه داعش را ابزاری برای سرنگونی رژیم بشار اسد در سوریه می‌داند. با تقویت سازمان تروریستی "داعش" که در نتیجه جنگ داخلی در سوریه به وجود آمد، ترکیه در مبارزه با این سازمان نقش حمایتی ایفا کرد و حتی به تنها فردی که در توسعه اوضاع عراق دست داشت تبدیل شد. این یک ترک بود که در واقع از سقوط عراق به دست داعش صحبت کرد. تروریست‌ها فقط حمایت کردند در واقع داعش این اقدام را تایید کرد.

اقدام اتحادیه اروپا و به ویژه انگلیس در بحران عراق تا حدودی شبیه اقدام آمریکا در سایه درگیری‌های داخلی این اتحادیه و تا حدودی این کشور برای جلوگیری از گسترش آن است. اروپا با تهدیدات گروه‌های تکفیری مقابله خواهد کرد،

آنها را در خاورمیانه دخالت داده و از بازگشت آنها جلوگیری خواهد کرد. با توجه به سازمان ملل و با توجه به ترتیبات جدید شورای امنیت پس از حوادث اوکراین، می توان سیاست آنها را در اعلام مواضع دبیر کل سازمان ملل و توجیه شخصیت نفوذ فعال مشاهده کرد. با توجه به تحولات فوق، ظهور داعش در کشور، مناطق و ابعاد بین المللی سیاست خارجی ایران، علاوه بر انسجام و وحدت سیاست خارجی جمهوری اسلامی، تولید شده است. ایران در عراق و سوریه به حفظ وحدت دو کشور، افزایش قدرت شیعیان، حفاظت از مناطق مبارک در سوریه، حفاظت از حاکمیت سیاسی بشار اسد و حفاظت از پایگاه مخالفان وابسته است. این در حالی است که اختلافات و درگیری های گاه و بیگاه با کشورهای دیگر منطقه مانند عربستان، ترکیه و قطر اثر منطقه ای و همکاری و همکاری با قدرت های بزرگ اثر بین المللی سیاست خارجی داعش است.

پیشنهادها

با توجه به تجزیه و تحلیل انجام شده باید با راهکارهایی از تاثیر گذاری و نفوذ داعش جلوگیری کرد، کمک به گروه های نیابتی برای مبارزه در مرزهای سوریه، عراق و بخشی در افغانستان از جمله راهکارهای مناسب می باشد. با استفاده از روابط بین الملل حقوقی میتواند تیم حقوقی مورد تایید جمهوری اسلامی، شورای امنیت بخواهند تا علاوه بر احراز نقض صلح و اتخاذ اقدام مقتضی طبق منشور، از دیوان کیفری بین المللی درخواست محاکمه جنایتکاران «داعش» را کنند. پیشنهاد می شود در پژوهش های آتی با استفاده از روش های سلسله مراتبی عوامل موثر بر تاثیر

گذاری داعش بر روابط مورد بررسی قرار گیرد تا علاوه بر شناخت جایگاه متغیرهایی همچون شاخص‌های ژئوپولیتیکی، زیرساختها و سیاست‌ها که موضوع بحث پژوهش حاضر بود، برنامه جامعی برای جلوگیری از پایین آمدن کیفیت روابط با همسایگان و مبارزه با تروریست در اختیار مدیران سازمان قرار گیرد. همچنین در پژوهش‌های آتی میتوان در دو بخش ملزومات سخت افزاری و ملزومات نرم افزاری، به بررسی نیاز سازمان‌های تصمیم‌گیرنده همچون دستگاه دیپلماسی به امکانات در جهت پیاده‌سازی تاثیر گذاری داعش بر روابط پرداخته شود. استفاده از راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود.

- حضور قدرتمند در عراق برای جلوگیری از پیشروی داعش.
- تلاش برای حفاظت از اماکن مقدس در عراق در برابر داعش.
- ارتباط بیشتر با اقلیم کردستان عراق برای جلوگیری از پیشروی داعش در منطقه.
- ارتش و شبه‌نظامیان شیعه مردمی در عراق برای مقابله با داعش.
- توصیه به ارتش عراق برای مبارزه با داعش.
- تقویت حضور نظامی مستقیم در خاک عراق در اطراف مرز ایران.
- دولت نوری مالکی او را مجبور به استعفا از عراق کرد و او را وادار به حمایت از یک دولت مرکزی شیعه قوی و قابل قبول برای همه مردم عراق کرد.

منابع فارسی

مقاله‌ها

- نظری، فرزاد، شیرودی، مرتضی، گلشنی، علیرضا. (۱۳۹۷). بررسی نقادانه اندیشه های سیاسی-اجتماعی طالبان با داعش در مواجهه با جامعه سازی اسلامی. فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی ۱۳-۱۸
- اردم، نیلوفر، امام جمعه زاده، سید جواد، گودرزی، مهناز. (۱۳۹۹). تحلیل سیاست خارجی ایران در مقابله با گروه تروریستی داعش: ۲۰۱۸-۲۰۱۴. فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی ۱۴۱-۱۷۴
- رضاپور، مهرداد و شوهانی، احمد. (۱۴۰۰). تغییر راهبردهای روسیه در خاورمیانه پساداعش. پژوهش نامه ایرانی سیاست بین الملل، ۱-۱۰
- خسروی، غلامرضا (۱۳۹۰)، شیعیان پاکستان، (مناسبات راهبردی ایران و پاکستان)، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی .
- سیمبر، رضا، ساکی، سعید، مهدی زاده، سیده هاله. (۱۳۹۶). مقایسه تطبیقی وهابیت سعودی و گفتمان اسلام سیاسی امام خمینی (ره) با صلح و امنیت بین المللی . پژوهشنامه انقلاب اسلامی ۱۳۵-۱۵۴
- سنایی، ا.، و کاویان پور، م. (۱۳۹۵). ظهور داعش و تاثیر آن بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. مطالعات روابط بین الملل (پژوهشنامه روابط بین الملل)، ۹(۳۴)، ۱۴۵-۱۶۸.

- حاتمی عباس، رضایی فاطمه (۱۳۹۸)، تحلیل تطبیقی شیوه‌های تامین منابع مالی القاعده و داعش: رهیافتی در اقتصاد سیاسی تروریسم، مطالعات اقتصاد سیاسی بین الملل پاییز و زمستان ۱۳۹۸، دوره دوم - شماره ۲ ص ۱-۲۷
- الماسی مصطفی، ازغندی علیرضا (۱۳۹۹)، تبارشناسی گروه‌ها و سازمان های تروریستی در خاورمیانه؛ مطالعه موردی القاعده و داعش، فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین المللی، دوره ۱۲، شماره ۴۳، تابستان ۱۳۹۹، صفحه ۱-۱۷
- علیپور گرجی، محمود، سیفی، عبدالمجید، یوسفی، ساناز. (۱۴۰۰). موازنه گری از دور به مثابه استراتژی ایالات متحده در قبال داعش. فصلنامه علمی تحقیقات سیاسی و بین المللی، ۱۳، ۵۳-۴۹
- سیمبر، رضا (۱۳۸۵)، "چالشها و ابهام‌ها: تطبیق تعریف تروریسم در دیدگاه پاره ای بازیگران موثر بین المللی"، مجله راهبرد، ش ۳۹ .
- عباس زاده فتح آبادی، مهدی (۱۳۹۰)، "جهانی شدن و القاعده"، فصلنامه سیاست، دوره ۴۱ ش ۳ .
- شاگری، سیدرضا (۱۳۸۱)، «مبانی اسلامی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پنجم .
- حاتمی، محمدرضا (۱۳۹۴)، «شکل‌گیری داعش در پویش جهانی شدن»، فصلنامه مطالعات روابط بین الملل، دوره هشتم، شماره ۳۰، تابستان، دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی.

درج، حمید، نورانی بنام، کاظم. (۱۴۰۱). تلاش راهبردی جمهوری اسلامی ایران برای حذف داعش از معادلات عراق و سوریه. پژوهشهای جغرافیای انسانی ۶۷-۹۳

مرادی، جهانبخش، حیدری، نصرت‌اله. (۱۴۰۱). بررسی عوامل ناامنی در عراق بر اساس مدل هاگت و تأثیر آن بر روابط با ایران. فصلنامه علمی تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، ۳۸-۵۹

کتاب‌ها

- مسجد جامعی، محمد (۱۳۹۵)، ایران و جهان عرب: تحولات ژئوپلیتیک ایران، انتشارات اطلاعات، چاپ اول، تهران.

- منابع لاتین

Articles

- Hatami, Mohammad Reza (2015), "Formation of ISIL in the Science of Globalization", Journal of International Relations Studies, Volume Eighth, No. 30, Summer, Faculty of Political Science, Central Tehran Azad University.

- Abbasi, Mahmoud (Summer 2014), "ISIL Sanatology", Journal of Strategic Studies of the Islamic World, Fifteenth Year, No. 58,

Insert, Hamid, Named, Kazem. (1401). The strategic efforts of the Islamic Republic of Iran to remove ISIL from Iraq and Syria. Human Geography Research, 54 (1), 67-93.

Navidi Nia Farzad, Goodarzi Mahnaz. The regional position of Iran and Saudi Arabia during its post -time

period. Journal of Islamic World Political Research. 1; 1
(1): 1-4

Ismailzad Emamgholi, Yasser, & Ahmadi Fesharaki,
Hassan Ali. (2016). ISIL and Iran's security relying on the
Copenhagen school. Strategic Research of Politics, 5 (18),
123-141.

Moradi, Jahanbakhsh, Heidari, Nusrat Allah. (1401).
Investigating the insecurity factors in Iraq based on the
Haget model and its impact on relations with Iran. Journal
of Political and International Research, 14 (50), 38-59.